

Datum

Dnr

2024-12-17

VAL-398-2024

Sametinget; Vägledande ställningstagande om röstmottagarnas utbildning

Valmyndigheten har det övergripande ansvaret för frågor om val. Myndighetens ställningstaganden, som ger vägledning till valadministrationen, innehåller en redogörelse för myndighetens uppfattning i rättsliga frågor.

Sammanfattning

En grundläggande förutsättning för ett korrekt genomförande av ett val och därmed för väljarnas förtroende för valförfarandet är att röstmottagarna är väl insatta i de bestämmelser som gäller för valet. Röstmottagarna bör även känna till sin roll och de grundläggande reglerna om demokrati och objektivitet. Röstmottagarna måste därför inför varje val genomgå en utbildning.

Valnämnden ska använda Valmyndighetens utbildningsmaterial vid utbildning av röstmottagare. Utbildningsmaterialet utgår ifrån Valmyndighetens lärandemål och garanterar en kunskapsnivå som röstmottagare behöver ha för att utföra sitt uppdrag. Utbildningen för ordförande innehåller både teoretiska och praktiska moment. Röstmottagare bör få möjlighet att öva på praktiska moment innan röstmottagningen inleds.

Valmyndigheten arbetar ständigt med att utveckla sitt stöd till valadministrationen och det betyder att det fortlöpande kan komma uppdateringar och kompletteringar till utbildningsmaterialet som presenteras på Valmyndighetens webbplats (valcentralen.val.se).

Valnämnden får ersätta delar av materialet eller komplettera detta om det behövs med hänsyn till lokala förhållanden. Valnämnden ska då säkerställa kvaliteten, exempelvis genom att samråda med Valmyndigheten.

Gällande rätt m.m.

Inför varje val ska Valmyndigheten ta fram utbildningsmaterial avseende valet. Materialet ska tillhandahållas valnämnden och länsstyrelsen i det län där Sametinget har sitt säte. (3 kap. 2 a § sametingslagen, 1992:1433)

Endast den som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget får förordnas som röstmottagare. Vid utbildningen ska det utbildningsmaterial som tillhandahålls av Valmyndigheten användas. Valnämnden får dock ersätta delar av materialet eller komplettera detta om det behövs med hänsyn till lokala förhållanden. (3 kap. 14 a § sametingslagen)

Datum

Dnr

2024-12-17

VAL-398-2024

Av förarbetena till sametingslagen framgår bl.a. att det är ett omfattande administrativt förfarande att genomföra röstmottagning och det är röstmottagarnas ansvar att röstmottagningen fungerar väl enligt gällande regelverk. På samma sätt som vid allmänna val genomförs sametingsval med flera års mellanrum. Röstmottagningen sker i vallokal och endast under en dag, valdagen. Detta gör att det är viktigt att säkerställa att röstmottagarna är väl insatta i vilka bestämmelser som gäller. Eftersom valnämnden ansvarar för rekrytering av röstmottagare, liksom för röstmottagningens genomförande, föreslår regeringen att valnämnden ska ansvara för att tillhandahålla och genomföra utbildningen. Regeringen anser att det utbildningsmaterial som tillhandahålls av Valmyndigheten bör användas även vid utbildning av röstmottagare för sametingsvalen. Valnämnden ska på samma sätt som för allmänna val få ersätta delar av materialet eller komplettera detta om det behövs med hänsyn till lokala förhållanden. prop. 2023/24:92, s. 51f.)

Av förarbetena till vallagen framgår att valnämnden ska säkerställa kvaliteten på material som kompletterar eller ersätter delar av Valmyndighetens utbildningsmaterial. (Prop. 2021/22:52, s. 29) Vidare nämns att utbildningen bör innehålla både teoretiska och praktiska moment, för att röstmottagarna ska vara förberedda på olika situationer som kan uppstå. (Prop. 2021/22:52, s. 58) Valmyndigheten bedömer att detta bör vara vägledande även för utbildningen inför ett sametingsval.

Valmyndighetens bedömning

Det är obligatoriskt för valnämnden att utbilda alla röstmottagare och endast den som har den utbildning som krävs för uppdraget får förordnas som röstmottagare. Det är även obligatoriskt för valnämnden att använda Valmyndighetens utbildningsmaterial.

Enligt Valmyndighetens lärandemål ska röstmottagarna efter att ha genomfört utbildningen kunna möjliggöra för varje väljare att genomföra sitt fria och hemliga val genom att:

-ha god förståelse för de krav och regler som finns, så att röstmottagningen sker på ett rättssäkert och effektivt sätt.

-ha kompetens att på ett korrekt och förtroendeingivande sätt utföra uppgifterna som röstmottagare.

-vara trygga i uppdragets avgränsningar samt vid behov kunna söka upp eller hänvisa till en annan person eller funktion.

En grundläggande förutsättning för ett korrekt genomförande av val och därmed för väljarnas förtroende för valförfarandet är att röstmottagarna är väl insatta i de bestämmelser som gäller för valet. Röstmottagarna bör även känna till vad rollen innebär och vara insatta i grundläggande regler om demokrati och objektivitet, det vill säga saklighet och opartiskhet.

Innehållet i Valmyndighetens utbildningsmaterial utgår ifrån lärandemålen och täcker in de delar som Valmyndigheten anser vara väsentliga för att alla röstmottagare ska få en bra och

Datum

Dnr

2024-12-17

VAL-398-2024

likvärdig kunskapsgrund inför sitt uppdrag. Det är dock viktigt att valnämnden kompletterar utbildningen med egna instruktioner som tar sikte på lokala förhållanden. Valnämnderna kan även ersätta delar av utbildningsmaterialet med eget material som de finner mer anpassat till deras behov. Valnämnden ska då säkerställa kvaliteten i materialet, exempelvis genom att samråda med Valmyndigheten.

Av förarbetena till vallagen framgår att såväl teoretiska som praktiska moment bör ingå i utbildningen för att röstmottagarna ska vara förberedda på olika situationer som kan uppstå. Det är Valmyndighetens bedömning att detsamma bör gälla utbildningen inför ett sametingsval. Utbildningsmaterialet för ordförande innehåller därför praktiska övningar. Röstmottagare bör få möjlighet att öva på praktiska moment innan röstmottagningen inleds..

Valmyndigheten arbetar ständigt med att utveckla sitt stöd till valadministrationen. Det betyder att det fortlöpande kan komma uppdateringar och kompletteringar till utbildningsmaterial och handledning. Det är valnämndens ansvar att informera om och tillgängliggöra sådana uppdateringar till röstmottagarna.

Utbildning av röstmottagare inför varje val?

Röstmottagarna ska genomgå en utbildning inför varje val. Valmyndigheten bedömer att utformningen på utbildningen ska anpassas till de förhållanden som råder inför det specifika valet. Är det en kortare period mellan valen, exempelvis ett omval, och inga ändringar i själva förfarandet kan det räcka med en kortare repetition för de röstmottagare som arbetade vid det föregående valet.

Samma utbildning oavsett uppdrag?

Samtliga röstmottagare ska genomgå utbildning. Det gäller även om en ny röstmottagare arbetar tillsammans med erfarna röstmottagare.

Det finns för- och nackdelar med att alla röstmottagare genomgår samma utbildning inför ett val. En fördel kan vara att alla får samma grundläggande utbildning och får samma information och kunskap. Valmyndigheten anser att ordförande och vice ordförande, vilka leder arbetet i vallokalen, bör få en fördjupad utbildning. Den kan exempelvis innehålla information och fördjupade diskussioner om rollen som ordförande, befogenheter, lokala förhållanden, lokaler och rutiner. Även någon eller några av de övriga röstmottagarna kan erbjudas att ta del av den fördjupade utbildningen för att det ska finnas tillräckligt många reserver som kan ersätta en ordförande eller vice ordförande som får förhinder på valdagen.

Kontroll av röstmottagarnas utbildning

Endast den som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget får förordnas som röstmottagare. Valnämnden bör därför noga kontrollera närvaron vid utbildningstillfällena för att säkerställa att den som förordnas som röstmottagare har genomgått utbildning.

Datum

Dnr

2024-12-17

VAL-398-2024

Detta vägledande ställningstagande har beslutats av Valmyndighetens kanslichef.